

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Милена Шушулова-Павлова,
преподавател в Нов български университет, департамент „Музика“ –
за *дисертационния труд* на Георги Янков Бойкин
докторант в НМА, с научен ръководител: проф. д-р Борислава Танева на тема:
**ПОЛИФОНИЧНАТА ФАКТУРА КАТО ИНТЕРПРЕТАЦИОНЕН
ПРОБЛЕМ В КЛАВИРНИТЕ СОНАТИ НА ПРОКОФИЕВ**
за присъждане образователна и научна степен „ДОКТОР“
в професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство,

Биографични данни на кандидата

Георги Бойкин е роден на 6 май 1993 в Пловдив. Завършва НУМТИ „Добрин Петков“ в Пловдив с отличен успех, в класа по пиано на Стела Ослекова. Продължава музикалното си образование в Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ в София., в класа на проф. д-р Борислава Танева със специалност пиано. През 2017 завършва и магистратура в НМА „Проф. Панчо Владигеров“, със същата специалност. Зачислен е като редовен докторант в Клавирна катедра на Инструментален факултет на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ през февруари 2018. Успешно прави вътрешна защита на 14 февруари 2021. Георги Бойкин има редица спечелени награди: Първа награда от Международен клавирен конкурс „Шуман–Брамс“ (Пловдив, 2008); Първа награда от Международен клавирен конкурс – Ниш (Ниш, Сърбия 2014); Първа награда от Трети национален академичен конкурс „Й. С. Бах и неговото съвремие“ (Пловдив, 2015); Втора награда от Десети международен конкурс за пианисти „Албер Русел“ (София, 2014); Трета награда от Международен конкурс за пианисти и цигулари „Панчо Владигеров“ (Шумен, 2015); Диплом от Девети международен клавирен конкурс „Йохан Себастиан Бах“ (Вюрцбург, Германия, 2016); Специална награда „Валтер Бланкенхайм“ от Десети международен клавирен конкурс „Йохан Себастиан Бах“ (Вюрцбург, Германия, 2019); Трета награда от Международен клавирен конкурс „От Бах до джаз“ (Атина, Гърция, 2018). Реализира солови концерти в рамките на фестивалите „Пиано Екстраваганца“ (2016); „Международна пиано академия“ в Порос, Гърция (2017); „Международен клавирен форум“ в Родос, Гърция (2018); „Софийски музикални седмици“ (2019 и 2020). Концертира в Германия: Вюрцбург, Байройт, Саарбрюкен, Карлшат, Отвайлер; в Япония: Йокохама, Окинава, Фукуока, Окаяма. Солист е на Симфониета *Видин*, Държавен симфоничен оркестър *Шумен*, „Софийски солисти“, Сливенска филхармония, Академичен симфоничен оркестър към НМА, Симфониета *Враца*, струнен оркестър към Симфонично-оперетно дружество „Маестро Георги Атанасов“ Пазарджик, струнен оркестър към Държавна опера *Пловдив*, студентски струнен оркестър към Hochschule für Musik Würzburg. Активен участник е във фестивалите Lancaster International Piano Festival (2014 и 2015), Ланкастър – Пенсилвания, САЩ; isaDigital Master Class (2020). Участва в майсторски класове на проф. Боян Воденичаров, проф. Маркус Праузе, проф. Людмил Ангелов, проф. Инге Розар, проф. Филип Раскин, проф. Домна Евнухиду, д-р Ерик Фунг, проф. Емма Тахмизян, д-р Бернхард Парц, проф. Атанас Куртев, проф. Стела Димитрова-Майсторова, проф. Милена Моллова и други.

Съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита на 14.02.2021 на заседание на Клавирна катедра. Състои се от увод, четири глави¹, обособени в два раздела с включени 144 нотни примера,

¹ **I. Първи раздел.** Аналитичен подход към полифоничните похвати. **Първа глава.** Имитационнополифонични похвати (I.1.1. Примери за имитационна полифония в клавирните сонати на Прокофиев. Огледален контрапункт. I.1.2. Канонични имитации с аугментация. I.1.3. Каноничната имитация като катализатор на разработъчния процес. Имитационен контрапункт в разработката на сонатната форма. I.1.4. Квазиконтрапунктично третиране на фактурата. Имитационно-полифонична фактура извън разработката на сонатната форма. I.1.5. Имитационен контрапункт с контрапантно изместване. I.1.6. Имитационна полифония в нетематични построения (акомпанимент и преходи). **Втора глава.** Контрастнополифонични похвати (I.2.1. Тема-комплекс. I.2.2. Вертикален тематичен синтез. I.2.3. Вертикален синтез с остинато.) **II. Втори раздел.** Интерпретационни проблеми на полифоничната фактура. **Първа глава.** Динамиката и тембърът като основни параметри на интерпретацията на полифоничната фактура (1. Принцип на хармонично сливане. 2. Принцип на висока тоновост. 3. Принцип на редуциране на звуковото маскиране. 4. Принцип на непрекъснат звуков поток. 5. Принцип на височинната близост. 6.

заключение, справка за приносите на дисертационния труд, публикации по темата на дисертационния труд и библиография (съдържаща 31 заглавия – 7 на кирилица, 17 на латиница и 7 интернет източника), общо 215 страници.

Първият раздел на дисертационния труд е посветен на представянето на двата основни типа полифонична фактура чрез конкретни музикални примери от клавирните сонати на Прокофиев, изясняването на значението им и набелязването на специфични интерпретационни проблеми. Вторият раздел е посветен на самите интерпретационни проблеми – от гледна точка на динамиката, тембъра и на техниката на средния и ляв педал. Задълбоченият полифоничен анализ на Бойкин доказва **необходимостта от специфично отношение към полифоничната фактура при интерпретацията на клавирните сонати на Прокофиев** и служи за основа на втория раздел на дисертацията. Тезата, че **стилът на Прокофиев е контрапунктичен**: *„Независимо от стилистичните и структурни разлики между сонатите от различните творчески периоди на композитора, употребата на имитационно-полифоничните и контрастно-полифоничните решения на фактурата е константа за всички сонати“*, Бойкин подкрепя с многобройни доказателства, които обстойно и аргументирано излага в първия раздел на дисертационния труд. Водеща роля за възприемането на полифоничните процеси има **динамиката** – проблем, разгледан основно в третата глава на дисертацията. Освен личния си изпълнителски опит, Бойкин ползва за отправна точка на интерпретаторската си концепция **наскоро изведените научно обосновани полифонични композиционни принципи² на канадския учен Дейвид Хърън** по отношение на релефното открояване на полифоничните явления в сонатите на Прокофиев **като база за свързаните с динамиката, тембъра и педализацията интерпретационни решения**. Дванадесетте композиционни принципа на Хърън³ за възприятието на полифонична музика са избрани за методологична основа на трета глава. Бойкин разглежда и тълкува динамичните указания на самия Прокофиев, но освен тях смята, че за *„постигането на конкретни интерпретационни решения, които подчертават самостоятелността на гласовете чрез фини нюанси в звукоизвличането и рядко използвани начини на употреба на левия педал“*⁴.

Принцип на паралелното движение. 7. Принцип на синхронизиране на началните тонове. 8. Принцип на ограничаване на наситеността на фактурата. 9. Принцип на тембровия контраст. 10. Принцип на местоположението на звуковия източник. 11. Принцип на привличане на вниманието. 12. Принцип на прогнозата. **Втора глава.** Интерпретационни възможности на техниката на средния педал (II. 2.1. Запазване на паузи и артикулацията на отделени тонове с помощта на средния педал. II.2.2. Избягване на нежелано задържане на тонове и съзвучия при употребата на продължителен десен педал).

² Направени чрез експерименти върху слуховите възприятия.

³ Дванадесетте комплексно действащи принципа на слуховото възприятие са представени в реда, използван и от Дейвид Хърън. Преведени са на български от Георги Бойкин, като част от термините са добавени в скоби на английски език.

⁴ Левият педал, също като тушето, заслужено често е разглеждан в детайли както в теоретични трудове относно клавирната техника, така и в практиката при изпълнение, то един особено ценен за полифоничната фактура прийом на употреба на *una corda* остава рядко обсъждан. В процеса на изпълнение на една фраза е възможно прецизното моделиране на употребата на левия педал според функцията, която отделни тонове имат в нея. Тази техника е наречена *„хирургически прецизен ляв педал“* от американския пианист Фредерик Чю (Surgical shift pedal. Тук определението *„хирургически“* идва от често използван в американския английски идиом, който е базиран на изключителната точност на движенията, необходима при хирургична операция. Вж. **Chiu, F.** Surgical Shift Pedal Technique in Chopin Opus 25 #1 – <https://www.fredericchiu.com/media>) в серия от лекции, в които са представени в детайли рядко използвани начини на употреба на трите педала на пианото. В хода на една от тях става ясно, че прецизността в употребата на левия педал е в две измерения – в степента на натиск на педала и в точното поставяне или освобождаване на определени тонове. Степента на натиск на левия педал е от значение за звукоизвличането, тъй като филцът на чукчетата на пианото често е най-компресиран и произвежда най-остър и твърд звук на две места – където те удрят струните когато левия педал е напълно вдигнат и когато е натиснат до долу. Това е породено от факта, че пианисти най-често използват инструмента или без ляв педал, или с напълно компресиран ляв педал. Така при употреба на 1/4, 1/2 или 3/4 от хода на левия педал (ако мислено разделим целия му ход на четири равни части) чукчетата ще удрят струните с далеч по-рядко използвана част от филца, което от своя страна ще доведе до по-мек и заоблен звук. Това ще помогне и избягването на *„нос и притъпен звук“* (**Giesecking, W., K. Leimer.** Piano Technique. New York: Dover Publications, 1972, p. 125), до който може да доведе пълното компресиране на левия педал. Понякога натиск на левия педал дори само със сантиметър може да направи звука забележимо по-благороден и заоблен, без осезаемо снижаване на динамичните възможности и диапазон на инструмента. Фредерик Чю казва: *„на някои пиана могат да се разграничат до седем различни темброви цвята, в зависимост от степента на натиск върху левия педал“* (**Chiu, F.** Op. cit.). Не винаги пианистът има възможността да използва първокласен инструмент в идеални

Педализацията е предмет на четвърта глава, в която са описани начини за изтъкване на полифонични събития с помощта на **среден педал**, който позволява изпълнението на дълги тонове без нежеланото задържане на гласове и съзвучия от продължителен десен педал. Техниката на средния педал често остава на заден план и в научни трудове, и в изпълнителската, и в педагогическата практика. Рядко срещаното съчетание на богата и виртуозна клавирна фактура със сложни полифонични похвати прави сонатите на Прокофиев изключително подходящ обект за изследване на възможностите на средния педал.

Точно формулирани цели и задачи на дисертацията

Основна цел на дисертационния труд са полифоничните подходи към фактурната организация на деветте клавирни сонати на Прокофиев и изграждането на концепция за релефната интерпретация на имитационни, контрастно-полифонични и линейарни решения в тях. **Предмет** на дисертацията е проблемът за **значението на полифоничната фактура** в клавирните сонати на Прокофиев като особено важен аспект на клавирния стил на композитора. **Основни методи на изследване** са аналитичния и компаративния, както и осъществяването на паралел между сходни по полифоничната си структура фрагменти.

Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

Соловите сонати за пиано на Прокофиев са обект на многобройни изследвания в световен мащаб. Част от тях разглеждат сонатите през призмата на една от „*петте основни линии*” в творчеството на композитора „*класическа, модерна, токатна, лирична и гротескна*”, други търсят особено задълбочени проучвания на хармоничния език (Юрий Холопов) на композитора, на структурата и изпълнението на сонатите (Гиви Орджоникидзе, Борис Берман), на линейарния подход в мисленето (Патриша Ашли) и т.н. Поради това, че Прокофиев няма произведения в жанра фуга (и фугати), вниманието на теоретици, изпълнители, педагози остава встрани от полифоничните парадигми (както е при Хиндемит и Шостакович). Ролята на полифоничните техники в сонатите за пиано на Прокофиев остава твърде оскъдно изследвана. **Специфичните интерпретационни проблеми** произтичащи от полифоничната му фактура до този момент също не са задълбочено изследвани. Настоящата разработка е **първо по рода си за българската теория на клавирното изкуство самостоятелно изследване на полифоничните похвати в клавирните сонати на Сергей Прокофиев и произтичащите от тях интерпретационни проблеми**. „*Имитационно-полифоничните техники в клавирните сонати на Прокофиев се срещат във всички дялове в сонатната форма, както и в разновидности на вариационна, сложна триделна или рондо-сонатна форма.*“ (част от заключението на 1 глава). „*Докато имитационно-полифоничните техники играят най-вече роля на активизиращ фактор за разработването на тематизма, то симултанното провеждане на контрастен тематичен материал изпълнява експозиционна (теми-комплекс), разработъчна (вертикален синтез на репрезентативни за темите мотиви) и обобщаваща, репризна функция (вертикален синтез на теми в тяхната цялост). Съпоставянето на тематичен материал с остинато може да изпълнява и трите функции.*“ (част от заключението на 2 глава)

Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература

Бойкин прави следния основен извод: „*имитационните и контрастните полифонични техники са съществен белег на индивидуалния композиторски стил на Сергей Прокофиев. В много негови творби те имат съществена роля, а в произведения като втора част на Соната № 4, първа част на Соната № 2, трета част на Соната № 6 са основен двигател на музикалната драматургия. При сравнение на използваните от композитора полифонични техники с някои от емблематичните образци от времето на барока и виенския класицизъм става пределно ясно, че при Прокофиев проявите на сложни полифонични взаимоотношения между гласовете не са единични, изолирани събития, а внимателно подбрани и реализирани структурни елементи от първостепенно значение. ... Полифоничните похвати намират място във всички структурни части на музикалната форма – и с експозиционна, и с развиваща, и с репризна функция при*

акустични условия, затова докторантът смята че мисловното разделяне на хода на левия педал на три или четири степени е практически по-приложимо. При подходящи условия във фактурата, освобождаването на левия педал само за подчертаването на водещи тонове и натискането му за смекчаване на звука на акомпаниращите гласове може да бъде изключително ефективен начин на снижаване на полифоничното маскиране. (придружаващ цитат от докторската дисертация на Г. Бойкин)

Прокофиев.“ За първи път в музикознанието са открити примери за употребата на свободни канонични имитации с ракоход и с контратантно изместване в клавирните сонати на Прокофиев. Бойкин смята, че е необходимо специфично интерпретационно отношение към фактурата в сонатите на Сергей Прокофиев, не по-различно от това в подчертано контрапунктични жанрове като fuga, канон, ричеркар, куодлибет и други. Сложните полифонични решения в соловите клавирни сонати на Прокофиев се явяват органична част от изключително характерния виртуозен и бравурен стил на композитора. Георги Бойкин предлага и нов термин **полифонично маскиране**, чрез който да се характеризира **степената на осезаемост на полифоничните събития**. Клавирните сонати на Прокофиев не са единствените произведения, за които направените в дисертацията интерпретационни заключения са валидни. Те могат да послужат като **модел за бъдещи теоретично-интерпретационни изследвания на клавирната музика и на други композитори**, чиито фактурни белези дават възможността да бъде извършен подобен тип полифоничен анализ (особено при творчеството на композитори от XX и XXI век).

Коректност при цитирането на представителен брой автори

Георги Бойкин е коректен в своите цитирания. Използва богата библиография, върху която е изградил и доказал своята теза.

Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд.

Авторефератът отговаря на дисертацията и коректно предава характера на докторската работа.

Приноси на дисертационния труд

1. Дисертационният труд е първото самостоятелно изследване на полифоничните похвати в клавирните сонати на Сергей Прокофиев и произтичащите от тях интерпретационни проблеми.
2. Чрез детайлен анализ на примери от клавирните сонати на Прокофиев изследването доказва, че имитационните и контрастните полифонични техники са съществен белег на индивидуалния стил на композитора като основно изразно и формообразуващо средство.
3. Тази дисертация е първото по рода си изследване чрез полифонично-композиционните принципи на Дейвид Хърън да се постигне интерпретационен подход към проблемите за динамиката, тембъра и педализацията в клавирните сонати на Прокофиев.
4. Предложен е нов термин „полифонично маскиране”, с който се оценява способността за времеви и височинни качества на фактурните условия, влияещи на степента на възприемане на полифоничните похвати от слушателите.
5. Детайлно са разгледани и описани интерпретационните възможности на рядко използвани техники за диференциация на фактурните особености в сонатите на Прокофиев, широката употреба на среден и „хирургически” точен ляв педал.
6. Въз основа на широкия спектър от анализирани интерпретационни проблеми на полифоничната фактура са създадени предпоставки изведените в дисертационния труд заключения да получат приложение, както в изпълнителска и музикално-педагогическа дейност, така и в бъдещи теоретични трудове за композиционно-технически типологично сходни творби и от други автори.

Лични качества на автора (ако рецензентът го познава)

Нямам лични впечатления от Георги Бойкин. Но дисертационният му труд е сериозен и значителен, не само за българското музикознание, но и с възможност за налагане на научна теза и в по-широки граници. От работата му личи дълбочинен подход, мащабност на мисленето, съчетано с практическа реализация (представяне, апробиране) на доказателствата, чрез изпълнения на сонатите от Прокофиев №№ 3, 4, 6, 8, 9 и соната за цигулка и пиано № 1. С научния си подход, както и с множеството творчески изяви Георги Бойкин заявява едно бъдещо активно присъствие на концертния и изследователски подиум и в страната ни, и в Европа (той досега има активности в Германия, Гърция), а и по-далеч (реализирани са вече в САЩ, Япония).

Публикации по темата на дисертационния труд

Докторантът има достатъчно публикации и концерти по темата на дисертационния труд.

НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Бойкин, Георги. Гласоведенето като интерпретационен проблем в клавирни сонати № 3 и 4 на Сергей Прокофиев. – В: *Докторантски четения*. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров”, 2020 (публикация от доклад, изнесен на научна конференция Докторантски четения 2019).

Бойкин, Георги. Интерпретационни възможности на техниката на средния педал в клавирните сонати на Прокофиев. – В: *Докторантски четения*. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров”, 2021 (публикация от доклад за научна конференция Докторантски четения 2020).

Бойкин, Георги. Динамиката и тембърът като основни параметри при интерпретацията на полифоничната фактура в клавирните сонати на Прокофиев. – В: *Алманах на НМА „Проф. Панчо Владигеров”*. София: Хайни, 2021.

НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПУБЛИКАЦИИ (буклети към CD):

КОНЦЕРТИ И УЧАСТИЯ В КОНЦЕРТИ

За периода 2017-2020 Георги Бойкин има реализирани 22 концерти и участия в концерти. От тях в програмата на 7 от тях са включени произведения от Прокофиев: **08.06.2017.** „48-ми международен фестивал Софийски музикални седмици”: **С. Прокофиев – Соната № 8; 15.04.2019.** в НМА София: **С. Прокофиев – Соната № 3; 20.01.2020.** в музей „Борис Христов”, София: **С. Прокофиев – Сонати № 4 и 6; 28.01.2020.** Солов рецитал в залата на НМА: **С. Прокофиев – Сонати № 4 и 6; 06.03.2020.** Солов рецитал в зала „Blankenheimhaus” в Саарбрюкен, Германия: **С. Прокофиев – Сонати № 4 и 6; 31.06.2020.** в онлайн концерт на докторанти от НМА: **С. Прокофиев – Соната № 9, I и II част; 26.09.2020.** „51-ви международен фестивал Софийски музикални седмици”: **С. Прокофиев – Соната № 9, III и IV част; С. Прокофиев – Соната за цигулка и пиано № 1.**

Мнения, препоръки и бележки

Конкретни препоръки нямам. Бих си позволила да предложа текстът, заедно с примерите, да бъдат издадени (поне електронно) на български и друг език (немски или английски), за да станат достояние на по-широка аудитория.

В заключение, тази РЕЦЕНЗИЯ ще завърша със следната оценка:

Дейността на докторанта Георги Янков Бойкин отговаря на наукометричните показатели за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, според Закона за развитието на академичния състав на Република България.

Дисертационният труд на Георги Янков Бойкин, с научен ръководител проф. д-р Борислава Танева, на тема: **ПОЛИФОНИЧНАТА ФАКТУРА КАТО ИНТЕРПРЕТАЦИОНЕН ПРОБЛЕМ В КЛАВИРНИТЕ СОНАТИ НА ПРОКОФИЕВ**, заедно с носените от него приноси с научни и приложни качества, също публикациите и концертите му, смятам напълно достатъчни, за да дам убедено своята положителна оценка и да **предложа на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор”** по професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, на Георги Янков Бойкин, според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

28.03.2021, София

Проф. д-р Милена Шушулова-Павлова